

2 KRONIKA 70

2022

70
2022

KRONIKA

kronika.zzds.si/kronika

IZDAJA ZVEZA ZGODOVINSKIH DRUŠTEV SLOVENIJE

<https://zzds.si>

Kronika 2022, letnik 70, številka 2

Odgovorni urednik/ Managing editor:

dr. Miha Preinfalk (Ljubljana)

Tehnična urednica/ Technical editor:

mag. Barbara Šterbenc Svetina (Ljubljana)

Uredniški odbor/ Editorial board:

mag. Sonja Anžič-Kemper (Pforzheim, Nemčija), dr. Aleš Gabrič (Ljubljana),
dr. Stane Granda (Ljubljana), dr. Katarina Keber (Ljubljana), dr. Miha Kosi (Ljubljana),
dr. Harald Krahwinkler (Celovec), Irena Lačen Benedičič (Jesenice),
dr. Tomaž Lazar (Ljubljana), dr. Hrvoje Petrić (Zagreb), dr. Vlasta Stavbar (Maribor),
dr. Imre Szilágy (Budimpešta) in dr. Nadja Terčon (Piran)

Za znanstveno korektnost člankov odgovarjajo avtorji.

© Kronika

Redakcija te številke je bila zaključena:

31. maja 2022

Naslednja številka izide/ Next issue:

oktober/ October 2022

Prevodi povzetkov/ Translations of Summaries:

Manca Gašperšič - angleščina (English)

Lektoriranje/ Language Editor:

Rok Janežič

UDK/ UDC:

Breda Pajsar

Uredništvo in uprava/ Address of the editorial board:

Zgodovinski inštitut Milka Kosa ZRC SAZU / Milko Kos Historical Institute at ZRC SAZU
Novi trg 2, SI-1000 Ljubljana

Letna naročnina/ Annual subscription:

za posameznike/ Individuals 25,00 EUR

za študente in upokojene/ Students and Pensioners 18,00 EUR

za ustanove/ Institutions 30,00 EUR

Izdajatelj/ Publisher:

Zveza zgodovinskih društev Slovenije

Aškerčeva cesta 2

SI-1000 Ljubljana

Transakcijski račun/ Bank Account:

Zveza zgodovinskih društev Slovenije 02010-0012083935

Sofinancirajo/ Financially supported by:

Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije/ Slovenian Research Agency
ZRC SAZU, Zgodovinski inštitut Milka Kosa/ ZRC SAZU, Milko Kos Historical Institute

Računalniški prelom/ Typesetting:

Medit d.o.o.

Tisk/ Printed by:

Fotolito Dolenc d.o.o.

Naklada/ Print run:

320 izvodov/ copies

Revija Kronika je vključena v podatkovno bazo/ Kronika is indexed in:

Scopus; Historical Abstracts, ABC-CLIO; MLA International Bibliography; PubMed; ERIH Plus;
Bibliography of the History of Art.

Na naslovni strani/ Front cover: Mesto Ljubljana, okoli leta 1660 / The city of Ljubljana, around 1660
(SI ZAL LJU/0337 Zbirka zemljevidov in kart [The collection of maps], št. [Nr.] 587)

Na zadnji strani/ Back cover: Cesarski dvoglavi orel / The imperial double-headed eagle
(Mestni muzej Ljubljana [City Museum Ljubljana], 510:LJU;0031100, foto / Photo: M. Paternoster)

KAZALO

Razprave

Julijana Visočnik:	Nova rimska napisna plošča iz Celeje v luči tam že dokumentiranih grških imen.....	253
Žiga Oman:	<i>Vmb sölichen müßwillen</i> – napoved sovražnosti Sigmunda pl. Weißpriacha z Mute samostanu Šentpavel v Labotski dolini. Prispevek k raziskavam fajde ter Dravske doline v 15. stoletju	267
Vanja Kočever:	Ljubljana kot prizorišče dedne poklonitve cesarju Karlu VI. leta 1728. Raba javnih prostorov za vladarsko inscenacijo na primeru kranjske prestolnice.....	285
Boris Golec:	Slovenska toponimika Ljubljane do prvega tiskanega popisa toponimov iz leta 1787	307
Daša Ličen:	Zbližati, izobraziti in razvedriti slovanski živelj. Članstvo Slavjanskega društva v Trstu ob pomladi narodov	363
Uroš Košir:	Ruska kapelica in grob neznanega ujetnika med mitom in resnico.....	375
Eda Belingar:	Od Banke Italije do Upravne enote. Palača Gregorčičev drevored 3 v Postojni	387
Mirjana Kontestabile, Jurka Lepičnik Vodopivec:	O uporabi učil pri poučevanju bodočih učiteljev na Učiteljski šoli Portorož-Koper (1947–1968).....	403
Jelka Piškurić:	»Kot primestni se čutimo večkrat zapostavljene«: urbanistični in infrastrukturni razvoj Iga, 1961–1989	419
Matija Zorn, Blaž Komac:	»Soča najlepša reka v Evropi« – med hidroenergijo in naravovarstvom.....	447

Ocene in poročila

Marija Počivavšek: Lepo mesto. 150 let Turističnega in kulturnega društva Celje (<i>Aleksander Žižek</i>)	475
Mitja Kapus: Hiše v Kamni Gorici, njihovi lastniki in prebivalci (<i>Mojca Peternel</i>)	476
Bernik in njegove Domžale: o župniku Francu Berniku in Domžalah v prvi polovici 20. stoletja (<i>Miroslav Stiplovšek</i>)	477
Emilijan Cevc, umetnostni zgodovinar in pisatelj (ur. Milček Komelj) (<i>Ignacij Voje</i>).....	480
Daniel Siter: Rogaška Slatina pod kljukastim križem. Zdravilišče med okupacijo 1941–1945 (<i>Klemen Kocjančič</i>)	482

Borl v 20. stoletju. Knjižna zbirka: Svet Belanov, zvezek 5 (ur. Mira Petrovič in Sonja Golc) (<i>Matjaž Grabornik</i>)	484
---	-----

1.01 Izvirni znanstveni članek

UDK 003.071:811.14'373.232(497.431Celje)"-01"

Prejeto: 7. 1. 2022

Julijana Visočnik

doc. dr., arhivska svetovalka, Nadškofijski arhiv Ljubljana, Krekov trg 1, SI-1000 Ljubljana
E-pošta: julijana.visocnik@rkc.si
ORCID: 0000-0002-7222-5052

Nova rimska napisna plošča iz Celeje v luči tam že dokumentiranih grških imen

IZVLEČEK

Leta 2016 so pri arheološkem nadzoru na Miklošičevi cesti 1 v Celju naleteli na na več kosov razlomljeno in ne v celoti ohranjeno nagrobno ploščo, na kateri je mogoče prepoznati vsaj dve imeni grškega izvora. Pričujoča najdba je spodbuda ne samo za to, da v skladu z metodologijo epigrafske stroke objavimo nov rimski nagrobni napis, temveč tudi za to, da na njem dokumentirana grška imena postavimo v kontekst drugih, do sedaj že poznanih grških imen iz mesta Celeja in njenega agra.

KLJUČNE BESEDE

Celeja, Norik, epigrafika, onomastika, nagrobniki

ABSTRACT

NEWLY DISCOVERED ROMAN INSCRIPTION SLAB FROM CELEIA IN LIGHT OF THERE PREVIOUSLY ATTESTED GREEK NAMES

In 2016, during archaeological surveillance at Miklošičeva ulica 1 in Celje, a tombstone was found broken into several pieces and not completely preserved, on which at least two names of Greek origin can be discerned. The presented find is an encouragement not only to publish new Roman funerary inscription according to the methodology of the epigraphic profession but also to put the Greek names documented on it in the context of other Greek names known until now from the town of Celeia and its ager.

KEYWORDS

Celeia, Noricum, epigraphy, onomastics, tombstones

Grška imena na napisih v Rimskem imperiju

Pri rimskih napisih, predvsem na nagrobnikih, so imena glavna sestavina vklesanega besedila. Sestava imen, večdelnost in izvor posameznih delov imena nam lahko o omenjenih posameznikih povedo veliko več, kot se zdi na prvi pogled. Sklepati je namreč mogoče na njihov družbeni izvor in pripadnost, pa tudi na njihovo geografsko poreklo. Pri tem imajo prav posebno mesto grška imena oziroma imena grškega izvora.

Na rimskih napisih ne srečamo samo imen latinskega izvora; ker je bila rimska država imperij, ki se je razprostiral na treh celinah in vladal številnim ljudstvom, so imena teh domačih avtohtonih ljudstev v procesu romanizacije našla pot predvsem na nagrobnike in votivne spomenike. Na spomenikih z napisi tako najdemo etruščanska, keltska, germanska, vzhodnjaška ... in seveda grška imena. Kot je imela grška kultura (jezik, književnost, umetnost) posebno mesto v srcu in mislih Rimljanov, so imela tudi imena grškega izvora poseben status v (rimski) onomastiki, ki jo je mogoče preučevati predvsem s pomočjo ohranjenega epigrafskega materiala. Za vsa ostala nelatinska imena načeloma velja, da so geografsko pogojena in deloma omejena (imena keltskega izvora so dokumentirana predvsem v provincah s pretežno keltskim prebivalstvom). Ker pa je tudi v antiki prihajalo do migracij, so se s prebivalci »selila« tudi njihova imena.

Za razliko od vseh ostalih imen je pri imenih grškega izvora potrebna nekoliko večja pazljivost pri določanju izvora in geografske pogojenosti. Grška imena sama po sebi namreč ne pomenijo (samo) tega, da se za njimi skrivajo Grki oziroma »Vzhodnjaki«. V Italiji ali v t. i. zahodnih provincah bomo povsod naleteli na (ne tako majhen) delež prebivalstva z grškimi imeni. V teh primerih lahko le redko potrdimo grški izvor. Grška imena so v teh primerih uporabljena kot osebno ime (*cognomen*) v sestavi tridelne imenske formule *tria nomina* ali samostojno kot idionimi. Pri tem je zanimivo, kako so grška osebna imena (*cognomina*) prehajala v sistem rimske nomenklature. Velik del sužnjev ob koncu republike in na začetku cesarstva izvira s helenističnega vzhoda, torej iz grškega jezikovnega prostora. Še pozneje so sužnje nabavljali predvsem na vzhodu, kjer so že za časa helenizma obstajale veletržnice za trgovanje s sužnji, ki so bili grecizirani in so imeli grška imena. Kot takšni so prihajali v Rim in drugam na zahod Rimskega cesarstva. Raziskave so pokazale, da so tudi sužnji, ki so izvirali iz zahodnih delov Rimskega cesarstva, praviloma (pogosto?) imeli grška imena; tako se zdi bolj verjetno, da je grško ime znamenje družbenega položaja in redkeje etnične ali geografske pripadnosti.¹

Vsekakor pa so številni sužnji v Rimu in drugod v zahodnih provincah imperija za svoja imena uporabljali tudi latinska imena (*cognomina*), kakor so tudi številni svobodni na tem ozemlju za osebno ime dobili ime grškega izvora.²

Med latinskimi osebnimi imeni so nekatera še posebej pogosto uporabljali za sužnje, na primer *Benignus*, *Felicius*, *Felix*, *Fortunatus*, *Hilarus*.³ Povsem gotovi, da gre dejansko za sužnja, smo samo v primeru, ko je ob grškem imenu zapisana beseda *servus* (*serva*), lahko tudi v eni od okrajšanih možnosti. Prebivalci z enim imenom so lahko imeli suženjski status (sploh če je bilo ime grškega izvora); lahko so bili navadni (peregrini) prebivalci, v poznejšem obdobju pa celo pomembnejši posamezniki. Tudi imena na krščanskih napisih so enodelna in si zaslužijo posebno obravnavo, saj so se kristjani v prvih stoletjih našega štetja od ostalega prebivalstva vsaj malo ločili tudi po imenih. Krščanske napise je tako do določene mere mogoče prepoznati tudi s pomočjo imen, ki jih srečamo na njih. Posebna skupina imen se je tako oblikovala iz imen, ki so ohranjena na krščanskih napisih oziroma na mozaičnih tleh prvih krščanskih središč v Celeji.⁴

Pri večdelnih imenih je težko ugotoviti, ali gre dejansko za sužnja ali imamo morda opravka z osvobojenecem ali celo s peregrinom, čigar ime je sestavljeno iz dveh delov, od katerih je drugi del očetovo ime v genetivu. Obstajajo namreč primeri, pri katerih očetovemu imenu ne sledi beseda *filius* (ali okrajšava zanj: F, FI, FIL), kar je bila običajna praksa pri t. i. peregrini filiaciji. V takih primerih ostaja kanček dvoma, ali je pred nami dejansko peregrin (in manjka beseda *filius*) ali gre za sužnja (pa niso zapisali besede *servus*) oziroma morda celo za osvobojenca (v tem primeru je izpuščena beseda *libertus*).⁵

Grška imena kot del tridelne imenske formule (njen zadnji del – osebno ime oziroma *cognomen*) velikokrat srečamo pri osvobojenecih. Grško osebno ime je bilo namreč ime, ki ga je posameznik uporabljal samostojno, ko je bil še suženj. Ob osvoboditvi (*manumissio*) je dobil prvi dve imeni gospodarja, kot

² Bruun, *Slaves and freed slaves*, str. 608–609.

³ Solin, *Namen in alten Rom*, str. 1047.

⁴ Bratož, *Krščanstvo v antiki*, str. 11–27 (kratek oris krščanstva v antiki na našem prostoru); Bratož, *Kratek oris*, str. 205–221.

⁵ Rimski sistem poimenovanja je pojasnjen na mnogih mestih, med drugim v vseh epigrafskih priročnikih, saj se brez osnovnega vedenja o rimski nomenklaturi napisov sploh ni mogoče lotiti. Izčrpno in kronološko pa je rimsko onomastično prakso prikazal Salway v prispevku *What's in a Name? A Survey of Roman Onomastic Practice from c. 700 B.C. to A.D. 700*. Še vedno so merodajni članki v zborniku *L'onomastique latine* iz leta 1977; pri tem ima posebno mesto Alföldyjev članek (Alföldy, *Die Personennamen in der römischen Provinz Noricum*, str. 249–264), saj je namenjen osebnim imenom v rimski provinci Norik. Prim. še Mainardis, *Norma onomastica*, str. 559–562, kjer avtorica predstavi določene vidike razvoja onomastičnih norm na primerih iz Akvileje. Za splošni pregled rimskega imenskega sistema prim. še Salomies, *Names and identities*, str. 77–87.

¹ Matijašič, *Uvod*, str. 62; Bruun, *Slaves and freed slaves*, str. 608–609.

osebno ime pa mu je ostalo njegovo ime iz časa, ko je bil suženj. V primeru, da osvobojenec nima imena tipa *tria nomina*, ga je težje prepoznati. Pomešati ga je namreč mogoče z običajnimi peregrini.⁶ Tudi njegovo ime je velikokrat podano samo z dodatkom drugega imena v genetivu. Če temu sledi še črka L za *libertus*, potem ni dvoma, če tega ni, si je treba pomagati s kontekstom in drugimi vzporednicami. Razmeroma zanesljiv namig se lahko skriva v večdelnem imenu, ki je uporabljeno kot neke vrste filiacija. Za takšnega prebivalca (na primer polnopravnega rimskega državljanca) obstaja večja verjetnost, da je suženje imel in jih tudi osvobajal (na primer *Fortunatus Caii Antonii Rufi s(ervus)*).⁷

Novo epigrafsko najdbo iz Celja bi na tem mestu želeli postaviti v kontekst v Celeji epigrafsko že dokumentiranih grških imen, zato si bomo najprej ogledali primere iz celejskega agra, v nadaljevanju pa tudi tista grška imena, ki jih že poznamo v samem mestu.

Grška imena na napisih v agru Celeje

Grška imena na napisih celejskega agra so izpričana le sporadično, pa še to v glavnem v primerih, ko so uporabljena samostojno, torej kot idionimi. Le izjemoma je grško ime v agru dokumentirano tudi kot del tridelne imenske formule.

Na območju agra so se ohranila le štiri samostojna grška imena; osebam, ki jih nosijo, je mogoče pripadnost suženjskemu sloju pripisati le na osnovi natančne preučitve celotnega napisa in primerjave z drugimi. Grška imena niso vedno znamenje statusa sužnja, z njimi so lahko poimenovani tudi osvobodenci in njihovi potomci.⁸

Tabela 1

<i>Aristonicus</i>	3. st.	<i>RICe</i> 278
<i>Chresimus Augg(ustorum)</i>	2. pol. 2./začetek 3. st.	<i>RICe</i> 427
<i>Eutyches</i>	2. pol. 2. st.	<i>RICe</i> 431
<i>Eutyches Iuliorum</i>	2. pol. 2. st.	<i>RICe</i> 430
<i>Asclepiodotus</i>	2. pol. 2./začetek 3. st.	<i>RICe</i> 425

Ime *Aristonicus* je v Noriku izpričano samo v tem primeru,⁹ pa tudi drugod se ne pojavlja pogosto; ne

sodi torej med tista grška imena, ki bi bila značilna za sužnje.¹⁰

*M^{et}il(ius) Maximinus vir egr[egius],
omnibus mun^{er}ibus fun[ctus],
e^t A^{urel}(ia) V^{era} coniu^x. M^{et}ilii:*

- A^{elianus}, Dumvira^{nu}[s],*
5 *Lucc(---), Simplicia^{nu}s, Me[tilianus?]
Victoria^{nu}s, Sev^{era}[---?]
fili(i) ex su(i)s pos(uerunt) cu[rante?]
[Aris?]tonico fra[tre]
-----¹¹*

Ker je napis najverjetneje iz 3. stoletja, ime *Aristonicus* (sicer ohranjeno fragmentarno) nujno ne nakazuje več suženjskega porekla, sploh če je naslednja beseda res *frater*. Besedna zveza *vir egregius* pove, da je bil Metilij Maksimin pripadnik viteškega reda (tudi vladajoče municipalne elite). Na čas od sredine 3. st. naprej kažejo tudi drugi dejavniki, na primer onomastični: večina imen je brez prvega imena, (t. i.) gentilna imena pa so oblikovana zelo prosto. Wedenig¹² na osnovi oznake *vir egregius* sklepa,¹³ da so bili Metiliji pripadniki vladajočega sloja (vitezi) in da so kot takšni opravljali določene municipalne službe, ki pa na napisu niso izpričane.

Tudi *Chresimus* se v Noriku pojavi samo v tem primeru, a je po drugih delih imperija izpričan pogosteje.¹⁴

*I(ovi) O(ptimo) M(aximo)
Culm^{ina}^{li}.
Ch^{resimus}
Augg(ustorum) [...]*

- 5 -----¹⁵

Chresimus je bil cesarski suženj (ali morda osvobojenec), ki je najverjetneje deloval na *statio Atrantina*,¹⁶ saj je bil njegov votivni spomenik, posvečen Jupitru,

⁶ Prim. Dardaine. Les affranchise, str. 213–228, želi s pomočjo imen mestnih osvobodencev ugotoviti nomenklaturu za *cives Latini*. Ugotovi, da obstajajo razlike v strukturi poimenovanja med osvobodenci mest z rimskim pravom in tistimi z latinskimi (na primer noriški municipiji). V »rimske« so praviloma poimenovani s *tria nomina*, v »latinskih« pa je nomenklatura zelo različna: gentilicij, samostojno ime; *tria nomina* so zelo redka. Primeri iz Celeje to potrjujejo, saj so tako *tria nomina* kakor tudi samostojna imena.

⁷ *RICe* 423.

⁸ O grških imenih v Rimu glej Solin, Zu den Griechischen Namen, str. 161–175; Alföldy, Die Personennamen, str. 259, 264.

⁹ *OPEL* I, str. 75.

¹⁰ Solin, *Sklavennamen* II, str. 194: celo v Rimu je med imeni sužnjev izpričano samo enkrat (in enkrat v obliki za ženski spol). Prim. še Solin, Zu den Griechischen Namen, str. 172–174, kjer omenjeno ime predstavi v okviru imenske družine Aristo-.

¹¹ *RICe* 278; *CIL* III 5111 = *ILLPRON* 1854, cf. *ANSI* 270 (Pa-hič); *HD059834* = *lupa* 4086 = *EDCS*-14500416.

¹² Wedenig, *Administration*, str. 109–111 (C 2).

¹³ Za viteze so se uporabljali trije nazivi: *vir eminentissimus*, *v. perfectissimus*, *v. egregius*, ki sem jih navedla hierarhično. *V. egregius* je rangiran najnižje, kot takšen je primeren tudi za pripadnike municipalne elite, ki so opravljali službe v lokalni upravi.

¹⁴ *OPEL* II, str. 54; Solin, *Sklavennamen* II, str. 469–470, ga uvrsti med imena, ki so po pomenu blizu pridevnika uporaben, koristen (χρήσιμος).

¹⁵ *RICe* 427; *CIL* III 11673 = *ILLPRON* 1946 = *RINMS* 103, cf. *ANSI* 268 (Bolta, Šašel); *HD066788* = *lupa* 9252 = *EDCS*-14600169.

¹⁶ Visočnik in Železnikar, *Atrans*, str. 272–277, 284–286 (za spomenike z napisi s Trojan, ki so v veliki meri povezani s *statio Atrantina*).

Najboljšemu, Največjemu, zaščitniku gorskih vrhov (prelazov), najden prav na Trojanah. Postavili bi ga lahko v čas, ko sta vladala dva cesarja, po drugi strani pa je lahko bil suženj dveh zaporednih cesarjev. Datiramo ga torej lahko v čas med drugo polovico 2. in začetkom 3. stoletja.

Ime *Eutyches* se pojavlja povsod po Rimskem imperiju.¹⁷ Skupaj s sorodnimi različicami je bilo razširjeno med sužnji in osvobodenci v Rimu. Ime *Felix*, ki je latinska različica grškega imena *Eutyches*, ima enak pomen, torej: srečen, srečko. Obe imeni, latinsko in grško, pa sodita med najbolj priljubljena imena za sužnje.¹⁸ V agru Celeje je dokumentirano na dveh različnih napisih, obeh povezanih z upravo carinske postaje na Trojanah, ki so jo praviloma upravljali sužnji (včasih osvobodenci). V drugem primeru je imenu *Eutyches*, podobno kot imenu *Chresimus*, dodana oznaka, čigav suženj je bil: *Iuliorum*. Evtih je bil torej suženj Julijev.

Norei(a)e
August(ae) e^ht
Honori
stat(ionis) At^hran^ht(inae).

- 5 *Bellicius e^ht*
Eutyches
c(ontra)sc(riptores) stat(ionis)
eiusdem
ex vot(o).¹⁹

Eutyches (in verjetno tudi *Bellicius*) je bil suženj treh Julijev: *T. Iulius Capito*, *C. Iulius Epaphroditus* in *Iulius Antonius*, ki so delovali kot *conductores portorii Illyrici* v drugi polovici 2. stoletja (156–171).²⁰

D(eo) I(nvicto) M(ithrae).
Eutyches
Iulior(um)
c(onductorum) p(ortorii) p(ublici?) ser(vus)
c(ontra)sc(ript)it(or?)

- 5 *stationis Boiod[u(rensis)]*
ex vik(ario) Benigni vil(ici)
stat(ionis) Atrantin(ae)
aram cum signo

Lunae

- 10 *ex voto posuit*
pr(o)s(edente) (?) T(ito) Cla(udio) Senill(o).²¹

¹⁷ Prim. Lochner von Hüttenbach, *Die römischen Personennamen*, str. 76; *OPEL* II, str. 128–130. Prim. še sorodna imena: *Eutychnus*, *Eutychnio*, *Eutychnis* (iz εὐτυχής – srečen, ugoden).

¹⁸ Solin, *Sklavennamen* I, str. 86–93.

¹⁹ *RICe* 431; *CIL* III 5123 = *ILS* 1858 = *ILLPRON* 1934, cf. *ANSI* 268 (Bolta, Šašel); *HD060190* = *lupa* 9519 = *EDCS*-14500428.

²⁰ Ørsted, *Roman Imperial Economy*, str. 321–327; Piso, *Fasti* II, str. 294.

²¹ *RICe* 430; *CIL* III 5121 (+ 2198) = *ILS* 1857 = *ILLPRON* 1928 = *RINMS* 105, cf. *ANSI* 268 (Bolta, Šašel);

Duo nomina

Med grškimi imeni celejskega agra je še ime *Asclepiodotus*, ki je kot vsa ostala (z izjemo prvega) prav tako izpričano na enem (dveh?) trojanskem votivnem spomeniku. Gre za enega redkih primerov, ko je grško ime na napisih celejskega agra del imenske formule *tria nomina*, oziroma v konkretnem primeru *duo nomina*, gre namreč za Aurelija z osebnim imenom: *Asclepiodotus*.

Hecate
Augusta^e.
Aurelii, Asclepiodo-
5 *tus et Lucius,*
pro sal(ute)
sua e^ht suor(um)
v(otum) s(olverunt) l(ibentes) m(erito).²²

Ime *Asclepiodotus* je izpričano le sporadično, na območju celejskega agra ga srečamo dvakrat – oba primera sta povezana s Trojanami. Čeprav ni izrecno zapisano (ali pa zaradi fragmentarnosti ni več ohranjeno),²³ lahko oba *Asclepiodota* povežemo s službovanjem na *statio Atrantina*.²⁴

Grška imena v mestu

Če so grška imena v agru predvsem idionimi, jih v mestu praviloma najdemo kot dele formule *tria nomina*, torej kot osebna imena (*cognomina*). Če izhajajo iz zakonitosti rimske nomenklature ob osvoboditvi sužnjev, to ni presenetljivo. Za sužnje je namreč veljalo, da so imeli eno samo ime (t. i. idionim), ob osvoboditvi pa so prevzeli gospodarjevo prvo ime (*praenomen*) in njegov gentilicij (*nomen gentile*), svoje prvotno ime pa ohranili v vlogi osebnega imena (*cognomen*). V samem mestu je bilo gotovo več družin s sužnji (priseljenci italjski kolonisti v prvem obdobju), s tem pa tudi več osvobodencev, katerih imena so bila sestavljena na pravkar opisan način. Imena *tria nomina* lahko delimo še naprej glede na tip gentilicija: cesarski ali italjski. Pri cesarskih gentilicijih bi lahko šlo tudi za cesarske osvobodence.

Tria nomina

Tria nomina s cesarskimi gentiliciji

Do danes poznamo le dve imeni s cesarskim gentilicijem, eno moško, drugo žensko.

HD066801 = *lupa* 9254 = *EDCS*-14500426.

²² *RICe* 425; *CIL* III 5119 (+ p. 1827, + p. 2285) = *ILS* 3273 = *ILLPRON* 1931 = *RINMS* 102, cf. *ANSI* 268 (Bolta, Šašel); *HD066799* = *lupa* 9250 = *EDCS*-14500424.

²³ Na fragmentarnem *RICe* 433 se zdi, da je še enkrat izpričano isto ime: *Aurelius Asclepiodotus*.

²⁴ Alföldy, *Noricum*, str. 255; *OPEL* I, str. 15.

Tabela 2

Flavius	Parthenopaeus	ok. 200	RICe 56
Ulpia	Aphrodisia	2. st.	RICe 79

Ime *Parthenopaeus* lahko povežemo z imeni grških mitoloških junakov.²⁵

Preostala pa je še predstavnica Ulpijev; njeno osebno ime je *Aphrodisia*, ki je še posebej pogosto pri osvobodjencih in sužnjih.²⁶

Tria nomina z ostalimi (italskimi) gentiliciji

V mestu je več oseb tipa *tria (duo) nomina* z grškim osebnim imenom in gentilicijem italškega izvora. Te osebe so najverjetneje osvobodjenci italških kolonistov ali njihovi potomci. Ker so v mestu imele sedež pomembne celejske družine, je tam potekala večina »osvobajanja« sužnje, zato je takšna situacija dokaj pričakovana (gl. tabelo 3).

Status osvobodjencev lahko predvidevamo za družine Kasijev, Enijev, Matijev, Rufijev in Varijev, ki so dijo med uglednejše in premožnejše celejske družine. Pri Gaju Juniju Nikandru grško ime ni (več) znak osvobodjenskega statusa. Osebno ime *Nicander* sicer ni pogosto, v Noriku je namreč dokumentiran samo ta primer (dva pa še v Panoniji).²⁷

-----
et C(aio) Iunio Nicandr(o)
fil(io) ann(or)um XXXVIII,
Matt(iae) P(ublii) f(iliae) Verinae

Tabela 3

PRAENOMEN	NOMEN GENTILE	COGNOMEN	DATAČIJA	OBJAVE
Lucius	Cassius	Eudaemon	90–96	RICe 226
Lucius	Cassius	Eudaemon	90–96	RICe 227
	Cassius	Eutropus	ok. 200	RICe 56
	Cornelius	Ephitincanus	ok. 200	RICe 56
Quintus	Ennius	Apollonius	2. st.	RICe 73
Caius	Iunius	Nicander	2. st.	RICe 79
Caius	Iunius	Isaeus	2. st.	RICe 79
Titus	Mattius	Hecato	2./3. st.	RICe 40
	Publicius	Callistus	ok. 200	RICe 38
Caius	Rufius	Apolaustus	1. st.	RICe 118
	Rufius	Herma	ok. 200	RICe 38
	Varius	Daphinus	ok. 200	RICe 56
Marcus	Vibius	Dioscurus	1./2. st.	RICe 125

ann(or)um XXXIII

5 et C(aio) Iunio Isaeo vet(erano)
ex dec(ur)ione aⁿla^e I Com(magenorum)
an(norum) LX
[et Ul]p(iae) Al[f]rodisiae aⁿ(norum) XXV
*m(ensis) I.*²⁸

*Isaeus*²⁹ in *Nicander* sta bila brata, očetovo ime ni ohranjeno. Oče bi lahko bil veteran v enoti *ala I Commagenorum*, ki se je okoli leta 72 še mudila na vzhodu, od 106 naprej pa je izpričana v Noriku.³⁰ Če je bil že oče vojak, vojak pa je bil tudi brat, gotovo ne gre za prvo generacijo osvobodjencev. Ne moremo pa izključiti možnosti, da je bil njihov prednik osvobodjenec.

Vsi dokumentirani *Cornelii* v Celeji so moški, a samo v enem primeru gre za ime z vsemi tremi deli: *Caius Cornelius Felix*. Dve osebni imeni nista latinskega izvora: *Iantumarus* je keltsko, *Ephitincanus* pa grško, pri katerem lahko predvidevamo status osvobodjenca. Ime *Ephitincanus* bi moralo biti pravilno zapisano kot *Epitynchanus*; med sužnji je bilo razmeroma dobro izpričano (vsaj v Rimu).³¹ Podobno je z imenom *Apolaustus*, ki ga v Noriku srečamo samo dvakrat.³² Ime *Eudaemon* sodi med imena s pomenom srečen (oziroma) nesrečen, zabeleženi pa so trije primeri iz Narbonske Galije.³³ V Celeji je ime izpričano dvakrat, v obeh primerih gre za isto osebo: *Lucius Cassius Eudaemon*, najverjetneje osvobodjenca Lucija Kasija Maksima, ki je na dveh počastitvenih napisih omenjen kot centurion Šeste železne legije (*legio VI Ferrata*).³⁴

²⁵ Solin, *Sklavennamen* II, str. 341.

²⁶ Lochner von Hüttenbach, *Die römische Personennamen*, str. 17; OPEL I, str. 64; Solin, *Sklavennamen* II, str. 281 (imena iz sveta bogov).

²⁷ OPEL III, str. 100; Solin, *Sklavennamen* II, str. 217, kot ime za sužnje v Rimu ni pogosto.

²⁸ RICe 79; CIL III 5224 = ILLPRON 1684; HD057845 = lupa 136 = EDCS-14500536.

²⁹ OPEL II, str. 197.

³⁰ Prim. Zajac, *Familien aus Celeia*, str. 73–74.

³¹ Solin, *Sklavennamen* II, str. 431.

³² OPEL I, str. 65; sodi v skupino imen s pomenom prijeten, dobrodošel: prim. Solin, *Sklavennamen* II, str. 450.

³³ Sodi med imena s pomenom srečen (oziroma) nesrečen (Solin, *Sklavennamen* II, str. 432): εὐδαίμων = srečen, blažen.

³⁴ RICe 226 in RICe 227.

Sledijo imena, ki so povezana z bogovi in mitologijo. Ime *Dioscurus* je ohranjeno le v nekaj primerih;³⁵ tako sta se imenovala znamenita mitološka dvojčka: Kastor in Poluks (Διόσκοροι – »božanska sinova«). Nekoliko pogostejše je ime *Apollonius*, ki ga je mogoče srečati povsod, a je v Noriku ohranjen samo ta primer.³⁶ Najverjetneje je izpeljano iz imena enega od mest (tudi grških kolonij) z imenom *Apollonia* (to pa iz imena boga Apolona).³⁷ Nadaljujemo lahko z imenom *Apollinaris*, ki se pojavlja povsod, a ni pogosto.³⁸ Ime *Hecato* je izpričano samo v dveh primerih, poleg tega še enkrat v Italiji.³⁹ *Herma* je kljub končnemu -a moško ime, ki se nekoliko pogostejše pojavlja v Italiji in Dalmaciji.⁴⁰ Najprej je imelo obliko *Hermas*, ki se je v latinskem okolju večinoma podomščila v *Herma* (iz Ἑρμῆ). Imeni *Eutropus*⁴¹ in *Daphinus*⁴² srečamo kot osebni imeni predstavnikov pomembnih celejskih rodbin, namreč Kasijev in Varijev (oba sta osvobojenca).

Callistus je osebno ime grškega izvora, saj gre za superlativ pridevnika lep καλός.⁴³ Suženjsko poreklo je v tem primeru še verjetnejše, saj ga nakazuje tudi gentilicij *Publicius*, ki so ga praviloma prejeli nekdanji javni sužnji (iz *publicus* = javen); municipalni *servi publici* so imeli v primerjavi z ostalimi nekoliko privilegiran položaj.⁴⁴

»Peregrina filiacija«

V samo enem primeru je bilo grško ime uporabljeno kot del imena, ki spominja na ime tipa peregrina filiacija. Ob pogledu na celoten napis ugotovimo, da sicer ne gre za takšne vrste ime, čeprav je sestavljeno na tak način: *Euhodia Fructi* namreč ni Fruktova hči, temveč njegova žena, kot lahko preberemo v nadaljevanju (*uxor*).

Tabela 4

<i>Euhodia</i>	<i>Fructi uxor</i>	2. pol. 2. st.–3. st.	<i>RICe</i> 130
----------------	--------------------	-----------------------	-----------------

³⁵ OPEL II, str. 102; v Noriku samo ta primer.

³⁶ OPEL I, str. 66. Prim. še Solin, *Sklavennamen* II, str. 268.

³⁷ Pape in Benseler, *Wörterbuch*, str. 109.

³⁸ OPEL I, str. 65–66; Kajanto, *Cognomina*, str. 211.

³⁹ OPEL II, str. 174; prim. še Solin, *Sklavennamen* II, str. 276.

⁴⁰ OPEL II, str. 179.

⁴¹ OPEL II, str. 128; v Noriku je izpričan samo ta primer imena; po enega srečamo še v Panoniji, Dalmaciji in Narbonski Galiji ter dva v Italiji. Prim. še Solin, *Sklavennamen* II, str. 574–575.

⁴² OPEL II, str. 92–93. V tej obliki se ime v Noriku pojavi dvakrat; v drugih provincah pa lahko srečamo še druga sorodna imena: *Daphnis*, *Daphnius*, *Daphnus* ... Uvrstimo ga lahko med imena, ki so izšla iz stvarnih imen za rastline (Δάφναι); prim. Solin, *Sklavennamen* II, str. 514–516.

⁴³ Kajanto, *Cognomina*, str. 231; Lochner von Hüttenbach, *Die römischen Personennamen*, str. 43; razmeroma pogosto ime, a sta v Noriku samo dva primera: OPEL II, str. 24–25.

⁴⁴ Prim. Wedenig, *Administration*, str. 126–127 (C 18); za gentilicij *Publicius* glej še komentar pri C 21, str. 129.

Ženskega osebnega imena *Euhodia* v obliki za moški spol skoraj ne najdemo, pa tudi v ženski obliki ni pogosto.⁴⁵ Zanimivo je, da je ime zapisano s -h, čeprav je h takrat v tem položaju že izginjal. Ime je grškega izvora, o čemer govori tudi sam napis:

D(is) m(anibus).

Euhodiae

Fructi

uxor(i), an(norum) XL,

5 *dom(o) Epheso,*

Insequens

*ser(vus) fec(it).*⁴⁶

Evhodija je natančneje definirana z imenom svojega moža (ne očeta), poleg tega lahko preberemo, da gre za priseljenko z vzhoda (iz Efeza) – očitno je pripadala mobilni sferi takratne družbe.⁴⁷ Najverjetneje ni potovala sama, pač pa skupaj s svojo družino – očetom ali možem,⁴⁸ ki je na napisu tudi omenjen, zato se zdi verjetnejše, da sta se preselila skupaj. Stelo pa je postavil suženj *Insequens*.

Idionimi

Skupino enodelnih (samostojnih, osebnih) imen oziroma idionimov tvorijo tri imena, kar je primerljivo s stanjem v agru (5).

Tabela 5

Aphrodisia	2. pol. 1./začetek 2. st.	<i>RICe</i> 98
Beronice	2. pol. 5. st.	<i>RICe</i> 232
Philomus (?)	1./2. st.	<i>RICe</i> 140

Aphrodisia je razmeroma dobro razširjeno grško žensko ime, ki je bilo še posebej pogosto pri osvobojencih in sužnjih.⁴⁹ V našem primeru o suženjskem statusu ne moremo govoriti, treba pa je upoštevati fragmentarnost napisa:

Cor[nelius]

Ian[^]tum[arus]

h(ic) s(itus) [e(st)]

[--- Aphr]od[i]si-

5 *[a coni]ugi*

[---] f(ecit)

*sibi et suis.*⁵⁰

⁴⁵ OPEL II, str. 125; prim. še Solin, *Sklavennamen* II, str. 558–559.

⁴⁶ *AIf* 60.

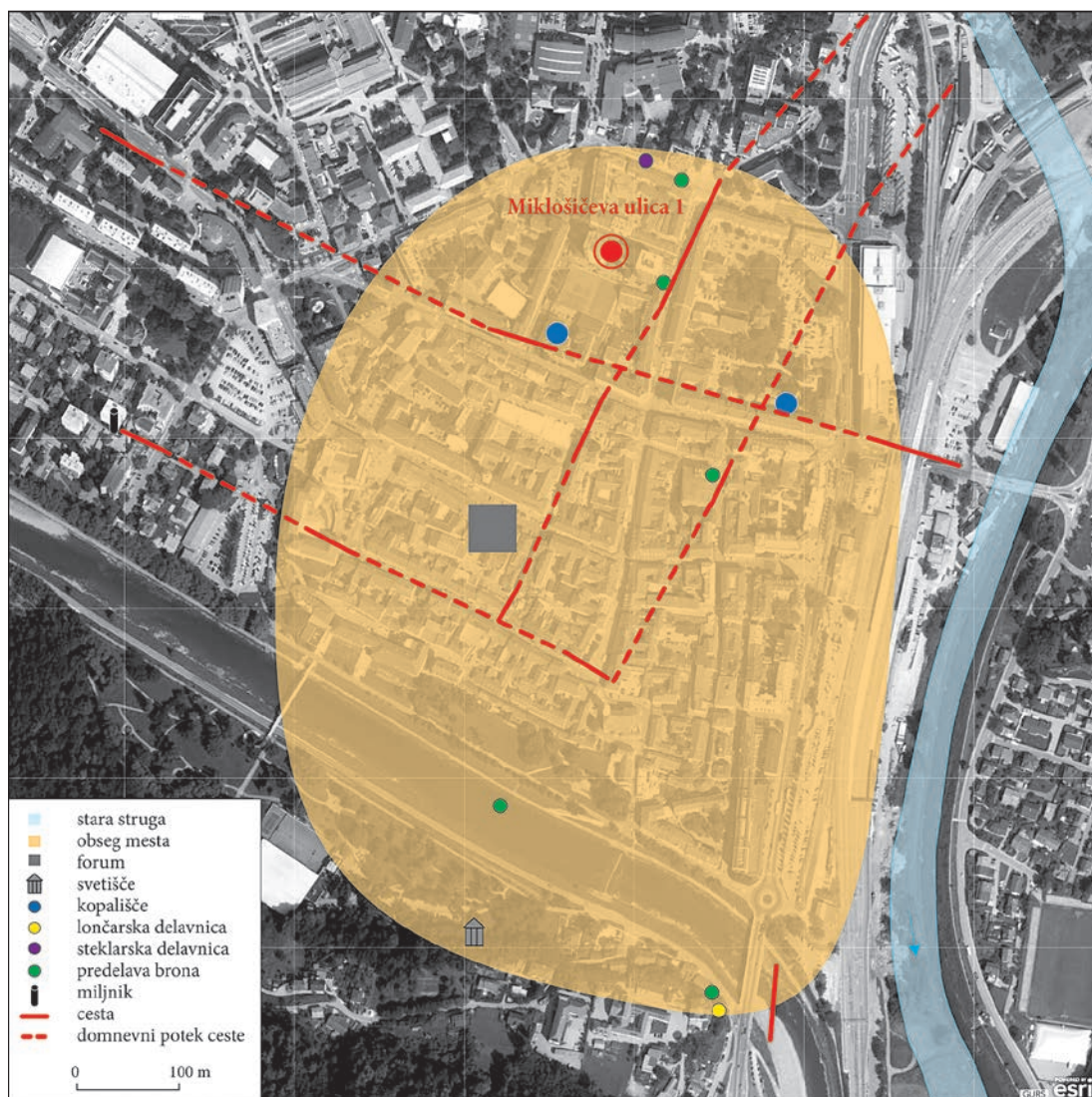
⁴⁷ Kolšek, Dolga pot Euhodije, str. 487–490.

⁴⁸ Kakoschke, *Ortsfremde*, 2002, str. 603–604; Bruun, *Tracing Familial Mobility*, str. 176–204.

⁴⁹ Lochner von Hüttenbach, *Die römischen Personennamen*, str. 17; OPEL I, str. 64; prim. še Solin, *Sklavennamen* II, str. 281; avtor ga uvrsti med imena, povezana z imeni bogov.

⁵⁰ *RICe* 98; *ILJug* 390 = *ILLPRON* 1778; *HD066988* = *lupa* 810 = *EDCS*-14400595.

Celeja z označenim najdiščem nove nagrobne plošče na Miklošičevi 1. Podlaga za zemljevid Register kulturne dediščine RKD, interpretacija po Lazar, *Celeia*, str. 71–101. Priprava zemljevida Mateja Belak ZRC SAZU.

Ime *Beronice*⁵¹ se je pri nas ohranilo na krščanskem mozaičnem napisu, s čimer gre povezovati grški izvor, saj so v času krščanstva (in sploh v pozni antiki) grška imena pridobila priljubljenost:

[Ma]xim[inus]
et Bero[nice]
f(ecerunt) p(edes) LXX.⁵²

Preostalo je še ime *Philomus*, ki je bilo v času republike in zgodnjega cesarstva priljubljeno, a je v 1. stoletju skoraj izumrlo. Po 1. stoletju tako naletimo samo še na osamljene primere. Na grškem obmo-

čju je ime sicer razširjeno, zato se obdrži dlje kot na zahodu. Podobno se zgodi tudi z drugimi imeni na *Philo-*, ki so v pozni dobi na zahodu redka, postanejo pa ponovno priljubljena pri kristjanih.⁵³ V našem primeru ga ne moremo povezovati s krščanstvom, pa tudi za suženjski status nimamo nobenega oprijemljivega dokaza:

et] *Philomus*
sacro ann(or)um LX
et *Litanunic[ae]*
-----⁵⁴

⁵¹ Solin, *Sklavennamen* II, str. 248, ime med sužnjami ni preveč razširjeno, izpričano pa je v več oblikah: *Berenice*, *Berenyce* (Βερενίκη).

⁵² *RICe* 232; *CIL* III 14368¹¹ = *AIJ* 65; *HD*067323 = *EDCS*-14600379.

⁵³ Solin, *Zu den Griechischen Namen in Rom*, str. 141; Solin, *Sklavennamen* II, str. 234 – med sužnji v Rimu dobro zastopano.

⁵⁴ *RICe* 140; *CIL* III 14104 = *ILLPRON* 1750; *HD*067041 = *lupa* 5299 = *EDCS*-29900146.

Nova fragmentarno ohranjena nagrobna plošča z napisom iz Celja

Med 16. novembrom 2016 in 13. majem 2017 je potekal arheološki nadzor pri projektu obnove vodovoda in pločnika na Miklošičevi in Kocbekovi ulici v Celju. Arheološki nadzor je izvajala ekipa Pokrajinskega muzeja Celje, in sicer med 16. novembrom in 16. decembrom 2016, nato pa spet 3. aprila in 13. maja 2017. V prvi fazi, torej konec leta 2016, je bila izvedena zamenjava vodovodnih cevi na Miklošičevi ulici. Arheološka ekipa je dokumentirala bolj izpovedni severni profil izkopa, v katerem je bilo na globini od 0,7 do 1,1 metra pod današnjo hodno površino vidnih več poškodovanih antičnih zidov s pripadajočimi hodnimi površinami. Izkop za staro napeljavo je presekala tudi prostor s hipokavstom, katerega ste-

je po strojni odstranitvi polnila obstoječega jarka za vodovodno napeljavo prav tako pokazalo uničenje antičnih plasti in struktur. Antični arheološki ostanki so bili na globini približno 1,0 m pod današnjo hodno površino.⁵⁵ Fragmente nagrobne plošče danes hranijo v depozu Pokrajinskega muzeja Celje.⁵⁶

Opis: Nagrobna plošča iz marmorja je fragmentarno ohranjena, saj je razlomljena na štiri večje kose (in enega skoraj zanemarljivo majhnega), ki jih v grobem lahko sestavimo, a je očitno, da napisno polje ni v celoti ohranjeno. Rekonstrukcija napisa in njegovo branje sta tako otežena. V celoti ohranjene črke so sicer lepe in pravilne, med njimi so dosledno uporabljena ločilna znamenja. V prvi vrstici je med črkama D in M kot ločilno znamenje vklesana celo *hedera*, prav tako v zadnji med F (?) in C.⁵⁷ Trikotna ločilna znamenja pa je mogoče zaslediti v vrsticah 2, 3, 4 in 5.

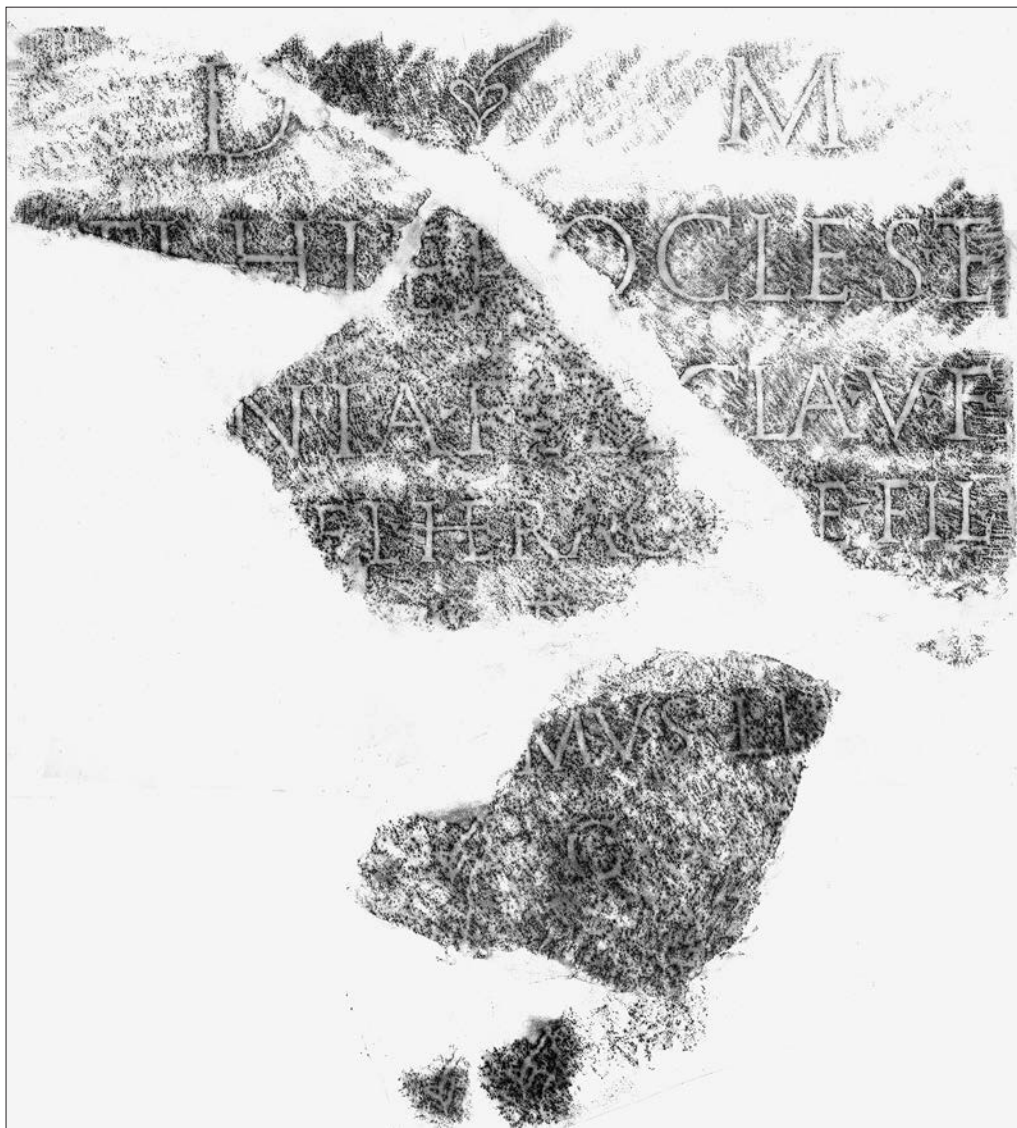
Fragmenti a, b, c, d (foto: J. Višočník).

brčki in oboki so bili lepo vidni v severnem profilu pred hišo na Miklošičevi 3. V zgornjem delu zasutja starega kanalizacijskega jarka pred hišo na Miklošičevi 1 so med strojnim izkopom našli odlomke rimskega nagrobnega spomenika z napisom. Po zimskem premoru zaradi neugodnih vremenskih razmer so se gradbena dela nadaljevala v Kocbekovi ulici, kjer se

⁵⁵ Poročilo o arheološkem nadzoru, str. 7.

⁵⁶ Juretu Krajšku in Pokrajinskemu muzeju Celje se zahvaljujem za dovoljenje za objavo zanimivega spomenika, za pomoč pri rekonstrukciji plošče in za posredovanje podatkov.

⁵⁷ Takih primerov v Celeji ni veliko, glej *RICe* 67, *RICe* 137, *RICe* 147, *RICe* 385, *RICe* 415.

Risba sestavljene nagrobne plošče, Jure Krajšek, PMC.

Dimenzije posameznih fragmentov:

- a. 58 x 79 x 14 cm
- b. 19 x 40 x 14 cm
- c. 32 x 48 x 14 cm
- d. 25 x 32 x 14 cm

Predvidena velikost celotne nagrobne plošče je tako približno 100 x 100 x 14 cm (?).

V celoti ohranjena nagrobna plošča bi tako lahko bila skoraj kvadratne oblike s stranico okoli enega metra. K plošči je najverjetneje sodil še droben fragment, ki bi ga lahko postavili povsem na dno plošče, na njem pa so morda obrisi še ene hedere, katere funkcija sicer ni popolnoma jasna.

Višina črk: 6,5 (v. 1), 6 (v. 2), 5 (v. 3), 4 (v. 4), 3,5–4 (v. 5, 6) cm.

Ligature: ET (v. 2), HE in ET (?) (v. 4).

Transkripcija:

*D(is) M(anibus).
T I(berius ?) Hierocles e't
[---]nia f(ilia ?) + CLA v(ivi) f(ecerunt)
[sibi et?] fi(ilio) Herac[---] et fil(io)*

5

*[---]MUS lib(ertus?)
[f(aciendum)] c(uravit).*

1 Zgornji desni del črke D je odbit.

2 Od prvih dveh črk sta ohranjeni le zgornji polovici. Za tretjo in četrto črko druge besede lahko le sklepamo, da gre za E in R.

3 Začetek tretje vrstice manjka – je odlomljen. Pred črko C je ostanek še ene črke, ki je neprepoznava. Prav tako ni jasno, ali ji je sledilo še ločilno znamenje.

4 Začetek tretje vrstice manjka – je odlomljen.

5 Začetek tretje vrstice manjka – je odlomljen.

6 Zdi se, da manjka samo črka F iz zaključne formule F C – *faciendum curavit* (*curaverunt*).

Prevod: Božanskim Manom. Tiberij (?) Hierokel in hči ...NIA ... sta za življenja postavila sebi (?) in sinu Heraklu in sinu ... Za postavitev poskrbel osvobojenec ...MUS.

Komentar: Ime *Tiberius* je prvo ime (*praenomen*), ki ga še najbolj poznamo kot prvo ime cesarja Tiberija.⁵⁸ Srečamo ga predvsem pri cesarskih osvobodjencih, na splošno pa ni pretirano pogosto uporabljeno in razširjeno. S slovenskega prostora poznamo le nekaj primerov: *Tiberius Claudius Peregrinus* (Trebnje),⁵⁹ ki je opravljal službo beneficiarja, *Tiberius Barbius Primus* in *Tiberius Claudius Eudius* z iste nagrobne stele⁶⁰ v neviodunskem agru ter *Tiberius Dabonius Ingenius*.⁶¹ Nekaj Tiberijev je dokumentiranih tudi že iz Celeje in njenega agra: *Tiberius Claudius FAVOR* (*libertus*),⁶² *Tiberius Iulius Peculiaris*,⁶³ *Tiberius Iulius Severus*⁶⁴ in *Tiberius Iulius Civis*.⁶⁵

Zelo podoben primer sestave imena, kot ga imamo najverjetneje na obravnavani plošči, v Celeji že poznamo: *Tiberius Exsoratius*,⁶⁶ ki smo ga umestili med t. i. neprava *duo nomina*. Pri tem ne gre niti za pravo dvodelno imensko formulo, ki bi bila sestavljena iz prvega imena in gentilicija ter bi imetnika takega imena lahko datirali v zgodnje obdobje morda 1. stoletja pr. Kr., niti za formulo, ki bi bila sestavljena iz gentilicija in osebnega imena ter bi jo lahko datirali v konec 2. ali v 3. stoletje po Kr. Imeni, ki ju lahko razumemo preprosto kot osebni imeni, sta pridani drugo drugemu. Zdi se, da začetnima črkama v drugi vrstici sledi grško ime *Hierocles*, pri čemer je treba poudariti, da sta črki E in R zaradi loma precej poškodovani. Ime z isto osnovo – *Hiero* – je v Celeji⁶⁷ že dokumentirano, posamezne primere pa je mogoče najti tudi v Italiji, Hispaniji, Dalmaciji, Daciji in Meziji.⁶⁸ Na ime *Hiero* naletimo tudi v Rimu, a tudi tam ni med najpogostejšimi (samo 5 primerov).⁶⁹ Še redkeje se v Rimu pojavlja ime *Hierocles*, namreč samo trikrat: *Hierocli Aug. disp(ensatori) operum publicorum*,

Hierocles Aug., *Hierocles* – karijski suženj (PIR² H 172).⁷⁰

Ker začetek tretje vrstice manjka, ne moremo z gotovostjo zaključiti, katero žensko ime je bilo tam vklesano. Očitno gre za ime, ki se zaključuje z NIA. Eno izmed takšnih imen, ki bi lahko prišlo v poštev, je *Iunia*, ki je v vzhodnoalpskem prostoru tako ali tako pogosto.⁷¹ Zaradi loma pa ponovno ni povsem jasno, kaj sledi črki F in v kakšni zvezi so črke C (?), če gre dejansko za to črko, L in A. Če preberemo CLA, bi bil to lahko začetek imena *Claudia*; med imenom na -nia in na Cla- pa bi tako stala še filiacija. Tretja vrstica se tako zaključuje s črkama V in F, ki ju lahko preberemo kot *vivus fecit* ali *vivi fecerunt*, kar se zdi bolj verjetno, saj v nasprotnem primeru imenu *Hierocles* v nominativu ne bi sledil veznik *et*.

Odlomljen je tudi začetek četrte vrstice, a glede na zaključek prejšnje (V F) bi morda lahko sklepali, da se je besedilo v tej vrstici nadaljevalo s *sibi et*. FI je verjetno začetek besede *filio*, ki se nadaljuje z grškim imenom, najverjetneje *Heracles*.⁷² Za tem imenom je za zaključek te vrstice še enkrat *fil* za *filio* oziroma *filiae*, saj se zdi mogoče, da je peta vrstica povsem izgubljena. V šesti, kjer je napis ohranjen le v drugi polovici, vidimo ostanek moškega imena na -mus; temu sledijo črke LIB, ki jih zelo verjetno lahko preberemo in razumemo kot *libertus*. Glede na kontekst grških imen, ki so (sta) zapisana na plošči, je to več kot realna možnost.

Zaključki

Konec leta 2016 so na Miklošičevi ulici 1 v Celju pri arheološkem nadzoru naleteli na večkrat prelomljeno nagrobno ploščo z napisom, ki jo danes sestavljajo štirje večji fragmenti. Prav zaradi teh lomov napis ni v celoti ohranjen oziroma ga ni mogoče v celoti rekonstruirati. Že ob prvem poskusu branja pa postane jasno, da so na plošči najverjetneje zapisana grška imena, zato napis še bolj pritegne pozornost. Za grška imena po Rimskem imperiju pač velja določena specifičnost in jih načeloma bolj povezujemo z družbeno pripadnostjo lastnika imena kot z njegovim izvorom (*origo*). Grška imena so bila namreč posebej priljubljena med sužnji in za sužnje, ob njihovem osvobajanju pa so jih imeli osvobodjenci. Iz idionimov za sužnje se tako preobrazijo v osebna imena (*cognomina*) kot del imenske formule *tria nomina* za osvobodjence.

Tako obravnavana plošča z napisom postane izhodišče za analizo že znanih grških imen na območju mesta Celeja in agra. V podeželskem zaledju Celeje

⁵⁸ Prim. Mainardis, *Norma onomastica*, str. 563, kjer ga uvrsti med republikanska prva imena, ki so se ohranila do cesarske dobe.

⁵⁹ *RINMS* 154 = *ILS* 118.

⁶⁰ *ILS* 74.

⁶¹ *ILS* 50.

⁶² *RICe* 97.

⁶³ *RICe* 104.

⁶⁴ *RICe* 106.

⁶⁵ *RICe* 284.

⁶⁶ *RICe* 152.

⁶⁷ *CIL* III 5199 = *RICe* 228; Kakoschke, *Personennamen*, str. 447.

⁶⁸ *OPEL* II, str. 181.

⁶⁹ Solin, *Sklavennamen* II, str. 253.

⁷⁰ Prav tam, str. 208–209.

⁷¹ *OPEL* II, 208.

⁷² Ime *Heracles* sicer ni pogosto, najdemo ga le v posameznih primerih, glej Solin, *Sklavennamen* II, str. 332. Srečamo ga tudi v obliki *Eracles*.

so v glavnem dokumentirani grški idionimi, ki jih lahko povezujemo s službovanjem na trojanski carinski postaji (*statio Atrantina*). Tamkajšnje nižje uradniške službe so bile namreč praviloma rezervirane za sužnje in osvobodjence (*vilici, vicarii, contrascriptiores, scrutatores* ...). Le v enem primeru iz agra gre za t. i. *duo nomina*, ki pa prav tako izvira s Trojan (*Aurelius Asclepiodotus*).

V samem mestu je situacija nekoliko drugačna, idionimov sicer ni občutno manj (so trije), je pa precej več imen tipa *tria (duo) nomina* z grškim osebnim imenom (15 primerov). To ne preseneča; gotovo je bilo v mestu veliko več premožnih in vplivnejših družin, ki so imele večje število sužnjev in so jih tudi osvobajale. V večini primerov tovrstnih imen lahko namreč ugotovimo, bodisi iz konkretnega zapisa na spomeniku ali iz konteksta, da za njimi dejansko stojijo osvobodjenci. Primeri, kot sta *Caius Iunius Nican-* *der* in *Caius Iunius Isaesus*, pri katerih zaradi povezanosti z delovanjem v vojski osvobodjenskega statusa ne moremo predvideti, so le izjema.

Na novonajdeni nagrobni plošči je kljub fragmentarnosti mogoče razbrati dve grški imeni: najverjetneje gre za *Hierocles* in *Heracles*, pri čemer je treba poudariti, da drugih imen (gotovo so tam bila) ni mogoče rekonstruirati. Pri prvem se zdi, da ni šlo za idionim (glede na to, da naj bi pred njim stalo še ime *Tiberius*), drugo pa je bilo verjetno res samostojno, saj sta za in pred njim črki FI (za *filius*) in ET. V predzadnji vrstici se zdi, da je bila poleg imena na -MUS vklesana beseda *libertus*, saj so še vedno vidne črke LIB. Na ta način se vsebina napisa na nagrobni plošči lepo zaokroži in se še enkrat potrdi večkrat omenjeno dejstvo, da so grška imena le redko odraz porekla oziroma izvora, prej so pokazatelj družbene pripadnosti.

Datacija: Glede na uporabljeno uvodno nagrobno formulo (D M), lepe in pravilne črke ter celotno strukturo napisa ga lahko datiramo v 2. stoletje ali v prvo polovico 3. stoletja.

LITERATURA

- Alföldy, Géza: Die Personennamen in der römischen Provinz Noricum. *Colloques internationaux du C. N. R. S. N. 564 - L'onomastique latine* (13-15 octobre) (ur. N. Duval). Paris: Centre National de la Recherche Scientifique, 1977, str. 249–264.
- Alföldy, Géza: *Noricum*. London, Boston: Routledge & K. Paul, 1974.
- Bratož, Rajko: Kratek oris zgodovine krščanstva na Slovenskem v pozni antiki. *Zgodovinski časopis* 35, 1981, št. 3, str. 205–221.
- Bratož, Rajko: Krščanstvo v antiki. *Zgodovina Cerkve na Slovenskem* (ur. Metod Benedik). Celje: Mohorjeva družba, 1991, str. 11–27.
- Bruun, Christer: Slaves and freed slaves. *The Oxford handbook of Roman epigraphy* (ur. C. Bruun, J. Edmondson). New York: Oxford University Press, 2015, str. 605–626.
- Bruun, Christer: Tracing Familial Mobility: Female and Child Migrants in the Roman West. *Migration and Mobility in the Early Roman Empire* (ur. L. De Ligt, L. E. Tacoma). Leiden, Boston, 2016, str. 176–204.
- Dardaine, Sylvie: Les affranchis des cites dans les provinces de l'occident Romain: statut, onomastique et nomenclature. *Ciudades privilegiadas en el occidente romano* (ur. J. González). Sevilla: Secretariado de Publicaciones, Universidad de Sevilla, Diputación de Sevilla, 1999, str. 213–228.
- Kajanto, Iiro: *The Latin Cognomina*. Commentationes Humanarum Litterarum, XXXVI 2. Helsinki: Societas Scientiarum Fennica, 1965.
- Kakoschke, Andreas: *Die Personennamen in der römischen Provinz Noricum*. Hidesheim, Zürich, New York: Olms-Weidmann, 2012.
- Kakoschke, Andreas: *Ortsfremde in den römischen Provinzen Germania inferior und Germania superior*. Möhnesee, 2002 (Osnabrücker Forschungen zu Altertum und Antike – Rezeption 5).
- Kolšek, Vera: Dolga pot Euhodije. *Arheološki vestnik* 13–14, 1962–1963, str. 487–490.
- Lazar, Irena: Celeia. *The autonomous towns of Noricum and Pannonia = Die autonomen Städte in Noricum und Pannonien*. Noricum (ur. Marjeta Šašel Kos, Peter Scherrer). Ljubljana: Narodni muzej Slovenije, 2002, str. 71–101.
- Lochner von Hüttenbach, Fritz: *Die römischen Personennamen der Steiermark. Herkunft und Auswertung*. Graz: Leykam, 1989.
- Mainardis, Fulvia: Norma onomastica e uso del nome in Aquileia Romana: alcune riflessioni. *Aquileia dalle origini alla costituzione del ducato Langobardo. Storia – Amministrazione – Società*. Atti della XXXIII settimana di Studi Aquileiesi, 25-27 aprile 2002 (ur. G. Cuscito). Edizioni Quasar 54. Trieste: Editretg, 2003, str. 559–589.
- Matijašić, Robert: *Uvod u latinsku epigrafiju*. Pula: Filozofski fakultet u Puli, 2002.
- Ørsted, Peter: *Roman imperial economy and Romanization: a study in Roman imperial administration and the public lease system in the Danubian provinces from the first to the third century A.D.* Copenhagen: Museum Tusculanum Press, 1985.
- Pape, Wilhelm in Benseler, Gustav: *Wörterbuch der griechischen Eigennamen*. Akademische Druck- u. Verlagsanstalt, 1959.
- Piso, Joan: *Fasti provinciae Daciae. 2, Die ritterlichen Amtsträger*. Bonn: R. Habelt, 2013.
- Salomies, Olli: Names and identities. Onomastics and prosopography. *Epigraphic Evidence. Ancient History from Inscriptions* (ur. J. Bodel). London, New York: Routledge, 2001, str. 73–94.
- Salway, Benet: What's in a Name? A Survey of Roman Onomastic Practice from c. 700 B. C. to A.

S U M M A R Y

Newly discovered Roman inscription slab from Celeia in light of there previously attested Greek names

At the end of 2016, archaeological surveillance at Miklošičeva ulica 1 in Celje revealed a tombstone with an inscription broken into several pieces, which is today assembled of four larger fragments. Due to these fractures the inscription has not been completely preserved or cannot be completely reconstructed. However, even the first reading makes it clear that the slab most probably includes Greek names, which makes the inscription all the more intriguing: throughout the Roman Empire, Greek names have certain specifics and are generally more associated with the social background of the name's owner than with their origin (*origo*). Greek names were popular among and for slaves and were also retained by freedmen upon their liberation. Thus, they transform from idionyms for slaves into personal names (*cognomina*) as a part of the *tria nomina* name formula for freedmen.

Hence, the discussed inscription slab becomes the starting point for the analysis of previously known Greek names in the area of the town of Celeia and its ager. In the rural hinterland of Celeia, mostly Greek idionyms are documented that can be connected to work at the Trojane customs station (*statio Atrantina*). In fact, lower grade official jobs there were as a rule reserved for slaves and freedmen (*vilici, vicarii, contrascriptores, scrutatores*, etc.). There is only one example from the ager involving the so-called *duo nomina*, but which also originates from Trojane (*Aurelius Asclepiodotus*).

The situation is somewhat different in the town itself; there are not significantly less idionyms (there are three), but there are many more names of the *tria (duo) nomina* type with a Greek personal name (15 examples). Naturally, this fact brings no surprises; without doubt, the town had many more wealthy and influential families that had a larger number of slaves, whom they also freed. In the majority of such names, we can discern either from the actual inscription on the tombstone or from the context that they do indeed name freedmen. Examples such as *Caius Iunius Nicander* and *Caius Iunius Isaëus*, in which we cannot presume the status of freedmen due to their connection with the army, are merely an exception.

On the newly found tombstone, two Greek names can be discerned despite its fragmentary preservation: these are most probably *Hierocles* and *Hera-*

D. 700. *Journal of Roman Studies* 84, 1994, str. 124–145.

Solin, Heikki: *Die Stadtrömischen Sklavennamen. Ein Namenbuch I–III*. Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 1996.

Solin, Heikki: Namen in Alten Rom. *Namenforschung / Name Studies / Les noms propres*. 2. Halbband, Registerband (ur. Ernst Eichler, Gerold Hilty, Heinrich Loeffler, Hugo Steger, Ladislav Zgusta). Berlin: De Gruyter, 1996, str. 1041–1048.

Solin, Heikki: Zu den Griechischen Namen in Rom. *Colloques internationaux du C. N. R. S. N. 564 – L'onomastique latine* (13–15 octobre) (ur. N. Duval). Paris: Centre National de la Recherche Scientifique, 1977, str. 161–175.

Višočník, Julijana: *Jezikovne značilnosti napisov antične Celeje z okolico kot vir za preučevanje romanizacije celejskega prostora*. Oddelek za klasično filologijo, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Ljubljana, 2007.

Wedenig, Reinhold: *Epigraphische Quellen zur städtischen Administration in Noricum*. Klagenfurt: Geschichtsverein für Kärnten, 1977 (Aus Forschung und Kunst, 31).

Zajac, J.: Einige vermögende Familien aus Celeia in der römischen Provinz Noricum (1.–3. Jh. u. Z.). *Rivista storica dell'Antichità* 8, 1978, str. 63–88.

Železnikar, Janja in Višočník, Julijana: *Atrans. Manjša rimska naselja na slovenskem prostoru = Minor Roman settlements in Slovenia* (ur. Jana Horvat, Irena Lazar, Andrej Gaspari). Ljubljana: Založba ZRC, 2020, str. 249–293.

Okrajšave

AIf: Hoffiller, Viktor, Saria, Balduin: *Antike Inschriften aus Jugoslawien. Heft I: Noricum und Panonia Superior*. Zagreb: Narodne novine, 1938.

CIL: *Corpus inscriptionum Latinarum*.

ILJug: A. and J. Šašel: *Inscriptiones Latinae quae in Jugoslavia inter annos ... repertae et editae sunt*: Situla 5, Ljubljana 1963; Situla 19, Ljubljana 1978; Situla 25, Ljubljana 1986.

OPEL: *Onomasticon provinciarum Europae Latinae*. Ex materia ab A. Mócsy, R. Feldmann, E. Marton et M. Szilágy collecta. Composuit et correxerit B. Lőrincz. Vol. I: Aba–Bysanus, Budapest 2005. Vol. II: Cabalicius–Ixus, Wien 1999. Vol. III: Labarum–Pythea, Wien 2000. Vol. IV: Quadratia–Zures, Wien 2002.

RICe: Višočník, J., 2017. *The Roman Inscriptions from Celeia and its Ager*. Celje, Ljubljana: Celjska Mohorjeva družba: Društvo Mohorjeva družba.

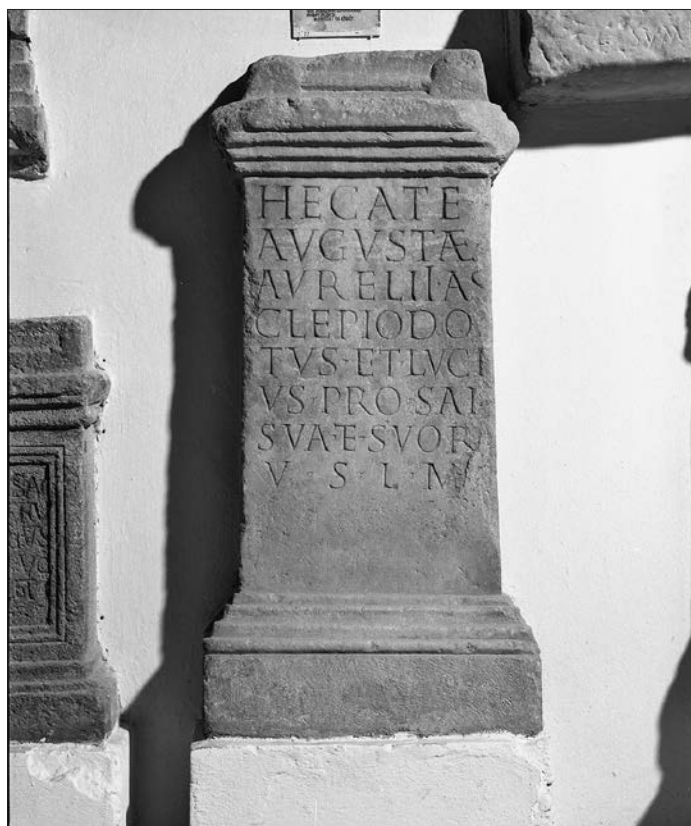
RINMS: M. Šašel Kos: *Lapidarij Narodnega muzeja Slovenije / The Roman Inscriptions in the National Museum of Slovenia*. – Situla 36, Ljubljana 1997.

cles, but what needs to be emphasised is that other names (which were certainly present) cannot be reconstructed. It seems that the first one was not an idionym (considering that it was supposedly preceded by the name *Tiberius*), while the other was probably indeed independent, since it was preceded and followed by the letters FI (for *filius*) and ET, respectively. In the penultimate line, it seems that in addition

to the name in –MUS the word *libertus* was incised, since the letters LIB can still be seen. This way, the content of the inscription on the tombstone is nicely rounded off and reconfirms the several-times-mentioned fact that Greek names are rarely a reflection of the origin but are rather an indicator of social class.

(prevod Maja Sužnik)

Na napisih s Trojan (statio Atrantina) je dokumentiranih največ grških imen, prim. RICe 425 (zgoraj) in RICe 427 (spodaj).

ISSN 0023-4923 (tiskana izdaja)
ISSN 2670-6865 (spletna izdaja)
UDK 94(497.4)